

PRIGONITUL CUVÂNT STRĂBUN *SLOBOD* (I)¹

Lucian G. Costi

The etymology of the ancient word *slobod*

Summary: Hundreds of words of the Romanian language have etymologies established back in the XIXth century by scholars belonging to the Panslavist movement that reflect their views in line with the then prevalent political convictions². The validity of such etymologies has not been verified in spite of serious flaws. This article concentrates on the word *slobod*, adjective meaning *free* in Romanian, and shows that the „Slavic” origin is impossible. *Slobod* is built with morphemes, small meaningful units, that have clear significance only in Romanian.

Keywords: *slobod*, etymologie, Romanian language

Alături de NĂDEJDE, SLOBOD e poate cel mai *defăimat și disprețuit* cuvânt românesc. Eticheta de „vorbă de origine slavă” le-a urmărit pe amândouă și rezultatul este devastator pentru moștenirea noastră spirituală. Repulsia față de ele le-a scos practic din folosința curentă. În locul lor spunem *speranță* și *liber*, cuvinte care **nu sunt clădite** în limba noastră, ci într-o limbă străină, chiar dacă e mult înrudită. Să încercăm să creionăm cauza căderii lor în dizgrație. Ambele cuvinte, care se demonstrează riguros **că sunt creații unice și remarcabile ale geniului românesc, au fost marginalizate și apoi înlocuite cu neologisme** pentru vina imaginară de a fi de proveniență străină. Adevărul este exact pe dos: singura vină pe care o au *nădejde* și *slobod*, dacă vină se poate chema, este că au fost preluate de timpuriu de limbi vorbite de neamuri care au ales ostilitatea față de noi, în locul prieteniei.

---

¹ Lucrarea de față este o adaptare prescurtată a dosarului termenului *slobod* al **Pledoarei pentru Apărarea Limbii Române în procesul intentat împotriva ei de către cei care neagă străvechimea și admirabila sa alcătuire** din cadrul vol. **Audiatur et altera pars**. Ca urmare, în conformitate cu procedurile de jurisprudență obișnuite, autorul nu se va angaja în nici o polemică iscată de partea adversă, aceasta fiind permisă numai în fața Instanței imparțiale.

² See, for instance, Franz Miklosich, **Die Slawische Elemente in Rumunischen**, Wien, K.K. Hof- u. Staatsdruckerei, 1862.

Dogma oficială susține că adjectivul *slobod* e originar din limbile slave pentru că, după cunoștințele **limitate și inconclusive** de care s-a folosit filologia postbelică, e menționat prima oară în textele în v. sl. sub forma *svobodī*, apare în bg. sub forma *sloboden*, nu se regăsește deloc în grupul romanic și nu e notat în nici o inscripție care să fie mai veche de invazia sclavină³. Dacă la prima vedere, aceste argumente par solide și greu de înfrânt, o privire atentă asupra surselor istorice și lingvistice din chiar limbile sclavine, le face să apară deosebit de șubrede.

Despre cuvântul românesc *slobod*, reținem că nu există vreo **demonstrație** a determinării obârșiei sale din *slavă*. Versiunea oficială este o simplă formulare a unei păreri, neprijinită pe dovezi. Constatarea dogmatică se întemeiază pe convingerea că ascendența istorică a sclavinilor asupra românilor, ei stăpâni, noi supuși, a lăsat urme adânci în limba noastră. Raționamentul acesta, dacă o simplă opinie a unor lingviști se poate chema raționament, se află în contradicție cu principiile logicii și se dovedește că este fals: evenimentele istorice A din trecutul apropiat nu explică evoluția B a limbii în vremuri îndepărtate, cu alte cuvinte nu există corelație între A și B. Punctul de vedere oficial oglindește tezele susținute de propaganda politică panslavistă prevalentă în ultimele două secole, dusă de clasa conducătoare a unui grup uman ajuns la statutul de supraputere la capătul unui urcuș vertiginos ce a început în veacul al VII-lea e.n., paralel cu declinul istoric al românilor, politic și demografic. Etimologia dogmatică, făcându-se ecoul itelor politice moscovito-kievene, își întemeiază spusele pe câteva fapte istorice, dar comite un fals, prin aceea că alege numai ce-i convine din noianul de evenimente petrecute în scurgerea vremii ignorând orice s-a petrecut înainte de năvălirea slavilor. De pildă, dacă ne referim la veacul al cincilea, acele neamuri nu existau în spațiul mare românesc, de la Marea Adriatică la Egee și Marea Neagră. Grija cu care se așterne tăcerea asupra oricăror evenimente mai vechi de veacul al VII-lea e.n. e vădită nu numai în domeniul lingvisticii, ci și asupra moștenirii concrete, terestre, trădând o corelație care nu e întâmplătoare. Mărturiile istorice demonstrează fără putință de tăgadă lipsa de continuitate și fundament juridic a oricăror state sclavine în toată aria respectivă. O simplă privire asupra atlaselor geografice oficiale romane este edificatoare! În scrierile dogmatice se exclude în mod deliberat perioada anterioară veacului al

³ A se vedea **ML**, p. 827 și **DLRM**, p. 777.

VII-lea e.n., când cumpăna vremurilor era prielnică românilor, care dominau politic și lingvistic partea europeană a unui stat mare și puternic, Imperiul Roman de Răsărit, notat ROMANIA pe atlasele contemporane, timp în care sclavinii nici nu-și făcuseră apariția pe arena istoriei. Ori faptele de limbă ce definesc determinările etimologice se leagă de acea etapă, când românii dispuneau de o civilizație strălucită, iar sclavinii se aflau în stadiul de primitivism. Etimologii dogmatici ar fi trebuit să știe că nu cei primitivi exportau vorbe de natură filozofică. Chiar dacă au știut, au preferat să tacă.

Autorii dicționarelor *DLRM* și *DEX* susțin că *SLOBOD* provine dintr-o limbă străină

Să cercetăm semnificațiile lui *slobod* notate în *DLRM*. În roșu sunt subliniate atributele esențiale ale lui *slobod* care coincid cu ceea ce spun particulele sale constitutive, pe care le vom analiza pe larg la încheierea pledoariei.

Definiția din *DLRM*, p.777, este: SLOBOD, -A, SLOBOZI, -DE, adj. (pop.; în concurență cu *liber*) 1. (despre oameni) Care se bucură de deplinitatea drepturilor politice și cetățenești; liber. (Despre popoare, state) Independent. (Despre orașe) Autonom. 2. (Despre oameni) Care se găsește în stare de libertate, care nu este închis, întemnițat. (Despre animale) Lăsat în libertate. 3. Care nu este supus nici unei constrângeri, nici unei îngrădiri; care are posibilitatea de a acționa în anumite împrejurări după propria sa voință sau dorință, care nu este împiedicat să facă un anumit lucru. Expr. *E slobod* = e permis, e îngăduit. *A avea mână slobodă* = a fi darnic, generos. *Cu inima slobodă* = liniștit, împăcat. *A rămâne pe voia slobodă a cuiva* sau *a ceva* = a fi la dispoziția cuiva sau a ceva. (Adverbial) În voie, nestingherit. 4. (Despre oameni și manifestările, cuvintele lor) Lipsit de rezervă, de măsură, prea familiar, licențios. Expr. *A fi slobod la* (sau *de*) *gură* = a vorbi prea mult și fără sfială, depășind limitele bune-cuviințe. 5. (Despre drumuri) Pe care se poate trece fără obstacole. (Despre spații, scaune) Neocupat, gol. 6. (Despre timp) De care se poate dispune, în care ești scutit de obligațiile obișnuite. 7. (Despre lucruri care leagă, fixează, strâng, etc.) Care permite mișcările, care nu strânge, p. ext. larg. Expr. *A da* (cuiva) *frâu slobod* = a da (cuiva) libertate, a lăsa (pe cineva) în voie, să facă ce dorește. – **Bg. sloboden.**

Poznaș dicționar mai este acesta! **DLRM** ne asigură că adjectivul *slobod* e inventat de bulgari și preluat de români de la aceia. **DEX** repetă proveniența notată în **DLRM**⁴. Un termen românesc cum e *slobod*, folosit cu precădere de popor, din Crișana în Basarabia și Maramures, având o largă circulație în expresii și zicători, care se bucură de șapte accepțiuni diferite, are, după savanta părere a autorilor năstrușnicului dicționar, o vechime de numai zece veacuri în românește, sau și mai puțin, fiind preluat, pasă-mi-te, din limba bulgară, limbă ultrarecentă pe scara istorică, vorbită inițial de un grup minuscul undeva în sudul Dunării, la o considerabilă depărtare de ținuturile românești mai sus amintite, cu care nu avea nici cel mai mic contact. Din capul locului, o asemenea afirmație nu se poate susține!

Substantivul *SLOBODA*

DEX adaugă definiției lui *slobod* din **DLRM** o a opta accepțiune: 8. *sloboda* (substantivat, f; în loc. adv.) *Cu sloboda* = fără bagaj, fără greutate sau încărcătură⁵. Este un detaliu important, pentru că subst. *svoboda* din textele în limba slavă veche nu putea să se ivească fără un model în românește, care e *sloboda*. Deși azi substantivul feminin *sloboda* e rar folosit, în pas cu declinul în uz a întregii familii a lui *slobod*, e de presupus că în veacul al IX-lea *sloboda* era noțiunea pentru care azi avem *slobozenie*. Interpretate corect și fără patimă panslavă, textele în vslb. sunt ajutoare prețioase în descifrarea tainelor evoluției cuvintelor noastre. Numele comun *svoboda*, prevalent în multe limbi slave, continuă pe *sloboda* românesc, azi aproape uitat.

Prima parte a pledoariei va demonstra că este cu neputință ca *slobod* să fie originar din vreo limba slavă, ruinând acuzațiile aduse cuvântului nostru de filologia panslavistă, iar a doua parte va cerceta care este dovada peremptorie care certifică nașterea în limba română a termenului. După ce se va demonstra că este imposibil ca adjectivul *slobod* să fi fost zămislit în orice altă limbă decât româna, ceea ce exclude proveniența sa din vreo limbă străină, se va cere absolvirea sa de vina nedreaptă și repunerea sa în drepturile multimilenare, ca și strănepoții aceluia care l-au conceput să se bucure de strădania

⁴ **DEX**, p. 1026.

⁵ *Ibidem*.

înțelepciunii celei străvechi. Vom concluda prin a afirma că acest cuvânt este unul din diamantele limbii române care aduce mărturie a geniului neîntrecut al strămoșilor noștri în făurirea noțiunilor abstracte.

Aducem șase obiecțiuni împotriva determinării oficiale și întru apărarea originii românești a lui *slobod*.

SLOBOD nu poate proveni dintr-o limbă recentă

*1. Obiecțiunea ridicată de apartenența lui **slobod** la vocabularul principal al limbii române*

Slobod face parte din **vocabularul principal al limbii române țărănești**, care este, prin natura sa, *stabil, coerent și opac neologismelor*. Limba românească este vorbită de un neam sedentar care a creat Civilizația Văii Dunării, având o zestre de cuvinte esențiale care rezistă milenilor. Orice substituție sau adăugare la această mulțime-nucleu a limbii se lovește de o stavilă greu de trecut. Părerea că *slobod* a apărut din neant acum doar câteva veacuri în limba aceasta bogată și străveche trebuia însoțită de o demonstrație riguroasă. În afară de o superficială ipoteză îmbrățișată de propaganda oficială, o astfel de demonstrație este inexistentă. O vorbă atât de însemnată, cu înțelesuri adânci și variate, trebuia să fie prezentă în limba română și înainte de veacul al X-lea, de când sunt datări scrise de texte în bulgară, crezută de autorii **DLRM** drept limba de proveniență. Ipoteza oficială se poate întemeia pe doar două explicații: ori că a fost o vorbă diferită în românește exprimând sensurile de mai sus care a fost dizlocată de cea bulgărească, ori că n-a fost niciodată o vorbă pe potrivă. Dacă a existat o vorbă ce a fost dizlocată, alta decât *slobod*, care a fost aceea și care au fost împrejurările care au pricinuit moartea vorbei, căci un neam sedentar trebuia să aibă o vorbă pentru noțiunea de *liber*? Nu avem nici un răspuns. Dacă n-a fost niciodată un termen în limbă și dacă *slobod* a trebuit să fie împrumutat de români spre a se umple un gol în comunicare. cum au putut ei exprima atâtea concepte legate de *a fi/a nu fi constrâns*, fără să aibă cuvinte adecvate în sutele de ani dinaintea apariției prea filozoficilor năvălitori? Nici acestei întrebări, autorii **DLRM/DEX** nu oferă nici o argumentare. Termenul de *slobod* e necesar în limbă, pentru că prin el se exprimă condiția ideală spre care aspiră orice individ și prin extensiune orice neam, mai ales când e lipsit de ea din pricina asupririi exercitate de alții.

De-a lungul nefericitei sale istorii, neamul românesc a avut parte de vremuri de obidă, lipsite de libertate. De la 106 e.n. până la 268 e.n. (restaurarea regaliană-sulpiciană a Daciei Mari), o mare parte a neamului era sub opresiune străină și e de presupus că exista în comunicare o vorbă care să exprime acea stare de fapt. Putem aplica același raționament și pentru următoarele șase secole, când năvălirile s-au ținut lanț și o parte a neamului nu era *slobod*. Dacă vorba desemnând conceptul de liber (presupunând că era alta decât *slobod*) exista până în veacul al IX-lea e.n., când apar textele în v. sl. ce-l menționează pe *svobodĭ*, ruda deformată a lui *slobod* din acea limbă artificială, care ar fi fost modalitatea prin care tot neamul ar fi preluat pe *slobod* de la un nou agresor, lepădând slova precedentă cu același înțeles din limbă?

Filologii plătiți de statul român pentru cercetări etimologice nu dau nici o lămurire. Probabil că au socotit că vorba *slobod* nu sună latinește, nu e atestată în scris pentru că nici un document străvechi românesc nu a supraviețuit loviturilor date nouă de istorie, și atunci, din comoditate, specialiștii au dat cu banul și au publicat ineptia cu pricina. Să fie oare cuvântul împrumutat din limba bulgarilor? Cum o fi ajuns acolo? Provenea oare din limba bulgară originală, soră cu ciuvașa, ori din limba sclavinilor pripășiți în Balcani din nord-estul peribaltic care au dominat politic pe locuitorii fostei Moesii romane? Ambele variante trebuiau verificate. Un atare studiu lipsește. Nu era mai folositor să fie analizată și varianta: din română în bulgară?

2. Obiecțiunea dată de evoluția firească de la simplu la complex

Filologia actuală a început să admită că parcursul istoric al evoluției cuvintelor a trecut printr-o fază inițială simplă, după care, în special în perioada antică (de pildă în latină și gr. v.), s-au adăugat cuvintelor felurite particule pe poziție de sufix și prefix, care au complicat termenul. Altfel spus, în timpuri îndepărtate, limba populară a preferat monosilabele, din care au evoluat termenii plurisilabici, în linie cu logica devenirii de la simplu la complex. De pildă, se admite azi că nu *foc* derivă din *foc-us*, ci *foc-us* latinesc este o complicare a termenului simplu, monosilabic din latina rustică, *foc*, regăsit în românește până în zilele noastre. Această constatare, care schimbă din temelii modul de a vedea evoluția lingvistică, se verifică prin existența și azi a termenului simplu, monosilabic, nu numai în limbi înrudite din familia romanică, ci

și într-o limbă care s-a despărțit de limbile continentale cu mult timp în urmă, engleza. Acolo avem *fog*, același morfem *foc* cu modificare de consoană, de la *c* surd la *g* sonor, și cu alunecare semantică, de la noțiunea de *foc* la efectul *focului*, anume fumul degajat de *foc*, *fog*, asemuit apoi cu ceața deasă din zona septentrională a Europei. Pronunțarea consoanei finale a morfemului, fie în varianta surdă, fie în cea sonoră, nu este neobișnuită: în româna străveche s-a petrecut același fenomen, dovadă că rostim *og-eac*, *og-linda*, unde morfemul oscilează între *-oc* și *-og*, la fel *fue-go* în sp., sau *fuo-co* în it., rostit uneori *fuogo*⁶. Folosind principiul regresivității din analiza matematică, reiese că monosilaba *foc* are o vechime cel puțin egală cu milenii care au trecut de la despărțirea grupului care s-a stabilit în cele din urmă în insulele britanice. Este acum limpede că *foc* precede pe *foc-us* cu câteva milenii bune. Același raționament este valabil în cazul termenului nostru *slobod*. Ca urmare, etimologia oficială care afirmă originea lui *slobod* din bg. *sloboden* este de la bun început vulnerabilă, deoarece termenul din limba neoslavă are adăugat un sufix *-en* în plus față de vorba românească, deci *sloboden* se trădează a fi mai recent. În limba română *slobod* este adjectiv la masculin singular și se prezintă sub cea mai simplă formă, în vreme ce în bulgară el poartă în plus o marcă de adjectiv, anume sufixul *-en*, dovadă sigură că vorba *slobod* nu a fost înțeleasă acolo ca adjectiv, ci ca o noțiune oarecare ce trebuia adjectivizată printr-o desinență tipică adjectivelor în limbile slave. *Slobod* e cuvântul mai simplu, *sloboden* e cel care e mai complicat, repetând inutil calitatea sa de adjectiv pe care vorba românească o conține într'însa. Direcția istorică de împrumut e opusă celei afirmate de autorii DLRM, și anume e din română în bulgară. Urmând logica ipotezei oficiale, dacă româna ar fi preluat cuvântul din bulgară, trebuia în mod necesar să zicem la fel ca în acea limbă, adică *sloboden*, întrucât, dacă era așa, oricum noi nu înțelegeam ce voia să zică vorba străină și nu ar fi existat niciun motiv să fie lepădată particula finală *-en*, percepută ca parte intrinsecă a cuvântului și fără vreun sens în română. În realitate, se va vedea că românii au avut în vremuri arhaice o idee clară asupra celor trei particule reunite ale lui *sl-ob-od*, deci înțelegeau precis ce le sugerează vorba lor. Orice limbă străină receptoare

⁶ Alternanța *og- /- oc* există în arhaice toponime românești, de pildă în *Oceacov*, nume românesc, nu sclavin! Județul *Oceac-ov* din Transnistria, provincie a Regatului României între 1941 și 1944 reține rostirea arhaică a morfemului, cu *oc*, nu cu *og*, însemnând *șimutul cu ogeacuri*.

putea să priceapă vorba numai luată în ansamblu și explicată în context, dar nu avea cum să descifreze ce anume definește fiecare morfem, adică fiecare particulă cu sens constitutivă, acest procedeu fiind posibil numai și numai la mama zămislitoare, româna. Nimeni nu poate explica *sumar* în vreo limbă străină cum se rezolvă un rebus anagramat sau un monoverb alcătuit în românește. Acest lucru e valabil în tălmăcirea construcțiilor savante din orice limbă într-alta. Ca să explici unui vorbitor de limbă engleză proverbul latinesc *amore, more, ore, re probantur amicitiae* sau construcția simetrică *sator arepo tenet opera rotas* îți trebuie multă răbdare și oricum, subtilitățile limbii nu vor fi înțelese pe deplin. Vom nota că în bulgară nu există nici un fel de combinație de particule care să ne dea vreo soluție asupra definiției cuvântului *sloboden*; acolo e pur și simplu o înșiruire de opt sunete care apar din cer și nu au o noimă interioară.

3. Obiecțiunea asupra etimonului găsit de *DLRM*, care este incorect citat

Dacă verificăm afirmația din *DLRM* avem parte de o surpriză. În bulgară nu se zice *sloboden*, ci se spune *svoboden*, cu *v* după *s*, nu cu *l*; pronunțarea **sloboden** este rară și ieșită din uz. Etimologii ar fi trebuit să explice de ce bulgarii au alt cuvânt azi, de ce au renunțat la *sloboden*, și cum l-ar fi putut transfera întregii limbi române, când nici ei nu erau siguri de acel termen, dovadă că nu-l întrebunțează. Etimologia notată în *DLRM* se sprijină pe o dezinformație și este din capul locului **inacceptabilă**.

4. Obiecțiunea ridicată de caracterul arhaic al perechii substantiv – verb (*sloboda* – *a slobози*) din românește față de caracterul de neologism din limbile slave al perechii corespunzătoare

De la adjectivul *slobod* pornește familia sa care cuprinde verbul *a slobози*, *slobozire*, adverbul *slobod*, substantivele *slobozie*, *slobozenie*, *sloboda* și *slobozitor*, conferind lui *slobod* statutul de cuvânt important ce face parte din vocabularul principal al limbii românești țărănești. Folosind notația din algebră, elementele acestei familii pot fi scrise sub forma unei mulțimi:

Mulțimea S Pornită de la SLOBOD

$S = \{\sigma_1 = \text{slobod}; \sigma_2 = \text{sloboda}; \sigma_3 = \text{a slobози}; \sigma_4 = \text{slobozitor}; \sigma_5 = \text{slobozie}; \sigma_6 = \text{slobozenie}; \sigma_7 = \text{slobozit}\}$

În mulțimea S există perechea formată din substantivul $\sigma_2 = \text{sloboda}$ și verbul corespunzător $\sigma_3 = \text{a slobози}$. Aici apare o anomalie de natură sintactică care ne va dăruî un argument imbatabil împotriva ipotezei dogmatice. Anomalia apare în felul cum e construită perechea substantiv – verb și care e tipică limbii românești. Substantivul *sloboda* este de gen feminin de declinarea a I-a cu terminația $-a$, dar verbul derivat direct de la el, *a slobози*, este de conjugarea a IV-a, cu terminația $-i$. În mod normal, verbul trebuia să aibă aceeași terminație ca substantivul, deci să fie de conjugarea a I-a, nu de conjugarea a IV-a. În pledoaria pentru apărarea originii românești a termenilor *ispita – izbava*, am discutat despre tendința unor substantive abstracte românești folosite mai ales în limbajul religios să etaleze această trăsătură: deși substantivul este feminin terminat în $-a$, verbul corespunzător nu e de conjugarea a I-a cu terminația tot în $-a$, cum ne-am aștepta, ci de conjugarea a IV-a cu terminația în $-i$. De pildă, există perechile *ispită – a ispiți*, *izbavă – a izbăvi*, *iscoală – a iscodi*, *izvodă – a izvodî*, *zăbavă – a zăbovi*, *vorbă – a vorbi*, *școală – a școli*, *prigoană – a prigoni*, *dovadă – a dovedî*, *slavă – a slăvi*⁷. O explicație a acestei curioase transformări nu a fost dată încă. Dar această divergență ce apare sistematic în multe cuvinte românești arhaice, greșit calificate ca împrumuturi, ne ajută să discernem care e limba donatoare unde se petrece **un anume proces intern**, care totuși apare ca o abatere de la regulă, spre deosebire de limba receptoare, care pierde rafinementele și **anulează excepțiile**, pentru că nu le-a înțeles mecanismul de construcție inițial.

Dacă termenul nostru ar fi fost preluat din vslb., substantivului *sloboda* trebuia să-i corespundă verbul *a sloboda*, nicidecum *a slobози*, care este de conjugarea a IV-a. S-a arătat în alte pledoarii că în general verbele având terminația infinitivului lung în $-ire$ au o mare vechime în limbă și denotă o trăsătură arhaică. Excepția aceasta de natură gramaticală

⁷ Procedul discutat este folosit exclusiv în limba română arhaică. Toate cuvintele listate sunt de origine străveche românească, anterioare năvălirii sclavinilor, obârșia lor fiind verificată și prin alte metode etimologice, cum ar fi construcția internă din morfeme cu înțeles, paralela cu alte limbi ariene, ori prezența în limbile vedică și sanscrită. A se vedea pledoariile respective.

este proprie limbii românești și nu se regăsește în limbile slave. Nu o are nici vslb., nici bulgara, crezută de **DLRM** ca limba de unde româna ar fi împrumutat pe *slobod*. În bulgară se continuă aceeași construcție ca în vslb. De pildă, în cea mai veche atestare a termenilor similari cu cei din română, în textele în vslb., există perechea *svoboda* → *svoboždati*, cu varianta *svoboda* → *svobaždati* (**ML**, p. 827). În ambele cazuri, în textele în vslb. terminația verbului concordă perfect cu cea a substantivului, tema infinitivală fiind în vslb. *-ati*, cu vocala *a*, nu desinența *-iti* având vocala *i*. Care e limba donatoare și care e cea receptoare, româna care prezintă o anomalie, sau vslb., care are o derivare regulată? Excepția cu pricina e doar în românește, ceea ce dovedește că nu slava veche a născut termenii. Dacă româna ar fi preluat perechea respectivă din vslb., prin bulgară, cum se pretinde dogmatic, nu ar fi fost niciun motiv ca să apară o schimbare de natură gramaticală în tratamentul verbului. Ar fi fost copiat identic celui din vslb. cu desinența *-a*. Anomalia din română atestă că nu româna a copiat perechea substantiv-verb din limba vslb., ci vslb. nu a priceput logica excepției din română și a „corectat greșeala”, traversând verbul la conjugarea regulată în *-ati*, în care intră neologismele în acea limbă, corespunzând conjugării a I-a românești. În română, această anomalie în derivare se observă în circa 80 de cuvinte arhaice, catalogate oficial ba latine, ba slave, ba necunoscute, probă a băjbâielilor oficiale și în fond a superficialității cu care e tratată limba multimilenară românească; de exemplu: *mâna* → *a mânu*, *sila* → *a sili*, *mila* → *a milui*.

5. Obiecțiunea discrepanțelor in limbile slave asupra termenului ce corespunde lui *slobod*

O altă obiecțiune împotriva părerii dogmatice se întemeiază pe numeroasele divergențe ce există între limbile grupului slav cu privire la folosirea acestui termen. În limbile slave actuale apar cuvinte diferite care exprimă conceptul de *liber* și apar discrepanțe în ceea ce privește utilizarea termenilor similari cu *slobod* în funcție de tipul de parte de vorbire în fiecare grai. Lipsa unui tratament unitar și neconcordanțele semantice dau indicii prețioase asupra paternității lui *slobod* în afara grupului lingvistic slav. Vom cerceta cum e folosit termenul pentru conceptul de *slobod* ca adjectiv, nume predicativ, adverb, substantiv și verb în cele zece limbi ale grupului slav. Fiecare exprimare diferită pentru *slobod* e urmată de o literă mare, de la **A** la **E**, desemnând tema utilizată.

Transcrierea fonetică în românește a literelor sclavine este dată la note.

În poziție adjectivală, ca de pildă în sintagma *om slobod*:

Grupul sclavin răsăritean

svobodnâj čelovek (rs.) (A)

voljnâ čalavek (blrs.) (C)

voljna ljudina (ucr.) (C)

Grupul sclavin apusean

svobodny člověk (ceh.) (A)

svobodný člověk (slvc.) (A)

wolny człowiek (pol.) (C)

Grupul neoslav

svoboden čovek (bg.) (A)

slobodan čovek (sb) (B)

slobodan čovjek (crt.) (B)

svoboden človek (slvn) (A)

În poziție de nume predicativ, ca de pildă în sintagma *omul acesta e slobod*:

Grupul sclavin răsăritean

Etot čelovek svoboden (rs.) (A)

Geti čalavek svobodnâ (blrs.) (A)

Cej ljudina viljna (ucr.) (C)

Grupul sclavin apusean

Tento muž je zdarma (ceh.) (D)

Tento muž je zadarmo (slvc.) (D)

Ten człowiek jest wolny (pol.) (C)

Grupul neoslav

Tozi čovek je svoboden (bg.) (A)

Ovaj čovek je slobodan (sb.) (B)

Ovaj čovek je slobodan (crt.) (B)

Ta človek je prost (slvn.) (E)

În poziție de adverb, ca de pildă în sintagma *vorbește slobod*:

Grupul sclavin răsăritean

on govorit svobodno (rs.) (A)

en kaža svobodna (blrs.) (A)

vin govoritj viljno (ucr.) (C)

Grupul sclavin apusean

mluvi svobodně (ceh.) (A)

hovori slobodne (slvc.) (B)

mówi swobodnie (pol.) (A)

Grupul neoslav

toj govori svobodno (bg.) (A)

on slobodno govori (sb.) (B)

on govori slobodno (crt.) (B)

govori svobodno (slvn.) (A)

În poziție de substantiv, ca de pildă pentru conceptul de libertate, unde româneasca are azi substantivul *slobozenie* (plecat de la *slobod*):

Grupul sclavin răsăritean

svoboda (rs.) (A)

svaboda (blrs.) (A)

svoboda (ucr.) (A)

Grupul sclavin apusean

svoboda (ceh.) (A)

sloboda (slvc.) (B)

wolność (pol.) (C)

Grupul neoslav

svoboda (bg.) (A)

sloboda (sb.) (B)

sloboda (crt.) (B)

svoboda (slvn.) (A)

În poziție de verb; pentru *slobozește*, aflat de pildă în sintagma *Regele slobozește pe robi*, se spune:

Grupul sclavin răsăritean

Carj osvoboždaet rabov (rs.) (A)

Car vizvaljae raboj (blrs.) (C)

Car zviljnjae rabiv (ucr.) (C)

Grupul sclavin apusean

Král osvobozuje otroky (ceh.) (A)

<i>Král oslobodzuje otrokmi</i> (slvc.)	(B)
<i>Król uwalma niewolnikow</i> (pol.)	(C)
Grupul neoslav	
<i>Carjat osvoboždava robite</i> (bg.)	(A)
<i>Kralj oslobadža robove</i> (sb.)	(B)
<i>Kralj oslobađa robove</i> (crt.)	(B)
<i>Kralj osvobodi sužnje</i> (slvn.)	(A)

Pe ansamblul celor zece limbi ale grupului, distingem **cinci rădăcini** diferite folosite pentru aceeași noțiune: *svobod-* (A), *slobod-* (B), *voln-* cu varianta *viln-* (C), *zadarm-* cu varianta *zdarm-* (D), *prost* (E). Frecvențele întrebunțării lor calculate în cele 50 de cazuri sunt:

<i>svobod-</i> (A)	48%
<i>slobod-</i> (B)	26%
<i>voln-</i> sau varianta <i>viln-</i> (C)	20%
<i>zadarm-</i> sau varianta <i>zdarm-</i> (D)	4%
<i>prost</i> (E)	2%

În toate aceste exemple, ponderea cea mai mare o are tema *svobod-* (A), temă preluată pe cale cultă din limba vslb. Pe locul doi ca pondere în folosire e tema *slobod-* (B), preluată în limbile noilor veniți direct din româna populară care se vorbea din Dalmația până în Carpații ce azi aparțin Slovaciei. Temele C, D, E nu au nicio corelație cu *slobod* românesc și alcătuiesc laolaltă o pătrime din modul de exprimare al conceptului *liber* în graiurile sclavine. Statistic, pe ansamblul lor, graiurile acestui grup lingvistic utilizează un cuvânt corelat direct cu *slobod* în numai 26% și corelat distant (*svobod* față de *slobod*) în doar 48% din exprimările diferite gramatical. Concluziile date de studiul statistic al utilizării pe categorii gramaticale al lui *svobod-/slobod-* în limbile sclavine **nu sunt favorabile ipotezei oficiale ce susține obârșia „slavă” a lui *slobod***, pentru că un grup de limbi foarte recente pe scara istorică trebuia să folosească unitar același termen, **dacă el ar fi fost conceput în interiorul aceluși grup**. Așa ceva nu se întâmplă.

Notăm totodată următoarele divergențe nu numai între limbile slave, ci și în interiorul fiecărei limbi slave, unde nu există consecvență și coerență în utilizarea aceluiași cuvânt pentru noțiunea de *liber* în diversele ipostaze de parte de vorbire: pentru adjectivul *slobod*, cinci limbi folosesc tema de la *svobod-*, trei limbi pleacă de la *voln-*, două de la *slobod-*; pentru același

slobod cu valoare de nume predicativ, trei pleacă de la tema *svobod-*, două de la tema *voln-*, *viln-*, două de la tema *zadarm-*, două de la tema *slobod-*, una de la tema *prost*; pentru *slobod* adverbial, șase folosesc tema *svobod-*, trei folosesc tema *slobod-*, una folosește tema *viljn-*; pentru *slobozenie*, substantiv, șase folosesc tema *svobod-*, trei au tema *slobod-* și una are tema *woln-*, pentru verb patru folosesc tema *osvobod-*, trei au tema *oslobod-* și trei au tema *wal-* cu variantele *vizvalj*, *zviljnj*, *uwalma*. Această variabilitate internă este semnificativă. Doar patru limbi întrebunțează aceeași temă pentru a exprima cuvântul în cele cinci ipostaze de parte de vorbire, anume rusa și bg., cu tema *svobod-*, sb. și crt. cu tema *slobod*. Celelalte șase limbi folosesc cuvinte total diferite în cel puțin una din ipostaze. Slovena, menționată de Miklosich că folosește *slobod*, are de fapt *svobod*, dovadă că în dicționarele renumite se strecoară greșeli.

În schimb, observăm persistența în româna țărănească a unei singure teme în toate ipostazele de parte de vorbire, anume *slobod*, *fie că e adjectiv, nume predicativ, adverb, substantiv sau verb*. Limbile slave au o variabilitate *aparent* inexplicabilă pentru limbi despărțite de puțină vreme. Afirmăm că limba română dovedește o mare vechime prin statornicia cu care folosește aceeași temă pentru un același concept în orice situație gramaticală și că acest fenomen e rezultatul zămislirii interne a lui *slobod*, care îndeplinește atât condiția necesară cât și cea suficientă spre a exprima plenar conceptul, ceea ce exclude orice sinonimie perfectă cu vreun alt termen, pentru că nimic nu putea spune mai mult decât condensata vorbă *slobod*.

Toate limbile romanice apusene întrebunțează tema *liber-*, *libr-* din latină, în toate situațiile sintactice. Faptul că româna folosește alt termen față de toate limbile apusene surori se explică prin vechimea mai mare a termenului în limba noastră, care pleacă de la morfeme arhaice, așa cum se va arăta; româna nu avea nevoie să împrumute alt cuvânt din latină în perioada de contact între sec. II-VI e.n., când deja avea unul foarte bine conturat.

6. Obiecțiunea ridicată de ordinea naturală a apariției și evoluției cuvântului. Care e cuvântul cheie care se naște primul și cărei părți de vorbire îi aparține el?

Conceptul în sine de *slobod* este acela al unei însușiri, al unei calități, prin urmare e firesc să avem cuvântul de bază, care s-a inventat primul și de la care se nasc toți derivații, pe **poziție inițială de adjectiv** ca parte de vorbire în limba generatoare. În limba română, acest principiu

este respectat. Într-adevăr, *slobod* e **vorba primară** și e **adjectiv** în română. De la acest adjectiv se clădește orice derivat, fie că e verb, adverb, nume predicativ sau substantiv. Dimpotrivă, filologia panslavă pleca de la convingerea că **substantivul** abstract *svoboda* este temelia familiei de cuvinte, ceea ce e o greșeală de logică, pentru simplul motiv că primul nivel de abstractizare, când se zămislea întâia oară termenul corespunzător, trebuia să oglindească o calitate direct legată de ființa umană. Abia apoi apare nevoia pentru al doilea nivel de abstractizare, acela al noțiunii de libertate în general, și e cât se poate de firesc să vedem reflectată această evoluție a gândirii în cuvintele limbii, pe linia de la simplu spre complex. În mod natural, trebuia să apară întâi adjectivul, ca mai apoi de la acesta să derive substantivul. Româna reflectă această secvență logică evolutivă când își construiește substantivul, adăugând adjectivului o desinență care marchează funcțiunea derivată, tardivă, de substantiv abstract: *slobod* → *slobod-a*, sau *slobod* → *sloboz-enie*. În situații similare, limba română procedează la fel, ca de pildă: *slab* → *slăbiciune*, *amar* → *amărăciune*, *mut* → *mușenie*, unde substantivele abstracte se clădesc firesc prin adăugare de sufixe la adjectivele temelie, născocite primele. La fel în latină, de la adj. *liber*, *-a*, *-um*, se clădește subst. *liber-tas*. Limbile germanice respectă aceeași ordine naturală: germ. *frei* – *frei-heit*, engl. *free* – *free-dom*. În schimb, în limbile neoslave și slave, procesul este pe de-a'ndoaselea, lipindu-se temei substantivului o desinență adjectivală (*-en*, sau *-nii*): de pildă în bg. există *svoboda* → *svoboden*, la fel în rusă *svoboda* → *svobodnii*, ceea ce trădează o alcătuire recentă, livrească, pomind-se de la substantivul abstract *libertate* către adjectivul *liber*, cu un grad inferior de abstractizare. Încălcarea acestui principiu natural de derivare confirmă că termenii ce definesc conceptul de libertate nu sunt născuți în limbile slave, ci sunt împrumutați. Filologia panslavistă stabilea etimologia reproducând fidel fenomenul inversiunii ordinii evolutive din limbile slave, unde peste tot termenul de plecare e substantivul abstract, fără să realizeze că astfel oferea un argument zdrobitor împotriva părerii că acolo s-a zămislit prima oară cuvântul.

Cea mai veche menționare a adjectivului *slobod* nu este în bg., ci în textele din vslb., unde stă scris sub forma *svobodŭ* cu o ciudată modificare consonantică de la *sl-* la *sv-*. Ca urmare, vom investiga ipoteza oficială în profunzime spre a verifica dacă termenul a putut fi zămislit în vslb. și continuat apoi în bg., de unde se pretinde că a trecut în românește.

Prescurtări

adj.	adjectiv
adv.	adverb
bg.	bulgara
blrs.	limba bielorusa
ceh.	ceha
crt.	limba croata
DEX	Dicționarul explicativ al limbii române
DLRM	Dicționarul limbii române moderne
engl.	engleza
e.n.	era noastră
expr.	expresie
fr.	franceza
germ.	germana
gr.v.	greaca veche
it.	italiana
lat.	latina
ML	Lexiconul lui Miklosich, vezi Bibliografie
nsi.	neo-slovena
NȘLR	Noua Școală de Lingvistică Românească
PFC	particulă fundamentală de construcție, monosilabă cu sens ce stă la baza de cuvinte noi
p.	pagina
pol.	poloneza
pop.	popular
prep.	prepoziție
refl.	reflexiv
rom.	româna
sb.	limba sârba
s.f.	substantiv feminin
slvc.	slovaca
slvn.	slovena
s.m.	substantiv masculin
s.n.	substantiv neutru
sp.	spaniola
subst.	substantiv
tranz.	tranzitiv
ucr.	ucraineana
vb.	verb
v. sl.	vechea slavă, ori vslb.
vslb.	vechea slavă bisericească, termen care desemnează aceeași limbă v.sl. Este denumirea preferată în lumea de limbă engleză, unde se spune <i>Old Church Slavonic</i> .

Pronunțarea semnelor folosite pentru limbile sclavine

č	ca grupul <i>ci</i> în <i>baci</i>
cz	ca grupul <i>ci</i> în <i>baci</i>
ě	ca <i>ie</i> din <i>pedică</i>
ī	<i>i</i> scurt, ca în <i>munți</i>
j	<i>i</i> semivocalic ca <i>i</i> din <i>iacă</i>
l	similar cu <i>w</i> englez, sau <i>u</i> semivocalic din “ <i>noua</i> ”
sz	ș
š	ș
ŭ	ă scurt
ž	<i>j</i> din <i>jar</i>
ž	<i>j</i> din <i>jar</i>

Bibliografie

- Dr. Cueșdean, Lucian I., **Sistemul sumerian al limbii române**, București, Editura Orfeu 2000, 2001.
- Dr. Cueșdean, Lucian I., **Româna, limba vechii Europe**, București, Editura Solif, 2006.
- *** **Dicționarul limbii române moderne**, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, 961 p. (DLRM)
- *** **Dicționarul explicativ al limbii române**, București, Editura Academiei, Ed. a 2-a, rev., 2012. (DEX)
- Gheorghe, Gabriel, **În vechime, Franța a fost românofonă**, *Getica*, Tom 1, nr. 1-2, București, Editura Gândirea, 1992.
- Gheorghe, Gabriel, **Studii de cultură și civilizație românească**, București, Editura Fundației Gândirea, 2001.
- Webster, Noah, **Webster's Universal Dictionary of the English Language**, vol II, Cleveland, The World Syndicate Publishing Company, 1936.
- Kluge, Friedrich, **An Etymological Dictionary of the German Language**, 4th Edition, London, George Bell & Sons, 1891.
- Mihăilă, G., **Contribuții la etimologia limbii române**, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002.
- Miklosich, Franz, **Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum**, Emendatum Auctum, Vindobonae Gulielmus Braumueller, 1862-1865, 1205 pagini. (ML)
- Brachet, Auguste, **Dictionnaire étymologique de la langue française**, Paris, Bibliothèque d'éducation, 1868.